

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бібліотекознавець Костянтин Іванович Рубинський (1860–1930) : біобібліографічний нарис / уклад. Н. М. Березюк ; бібліогр. ред. В. Д. Прокопова; під ред. Е. В. Балла. — Х. : РА, 1998. — 68 с. : ил.*
2. *Драган Р. А. Розвиток бібліотекознавчої думки. Харківська школа (початок ХХ ст. — 1920-ті рр.) / Р. А. Драган // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. — Х., 2000. — Вип. 2. — С. 32–38.*
3. *Книга и книжное дело в Украинской ССР (1917–1941 гг.) : сб. документов и материалов. — К. : Наук. думка, 1985. — 478 с.*
4. *Книга и книжное дело в Украинской ССР (1941–1984 гг.) : сб. документов и материалов. — К. : Наук. думка, 1986. — 564 с.*
5. *Капустіна Н. І. З історії створення відділу бібліотекознавства Харківської громадської бібліотеки / Капустіна Н. І // Методична діяльність бібліотек: традиції, інновації, перспективи : матеріали регіональної науково-практ. конф., 2 листоп. 2004 р. — Х. : ХДНБК, 2005. — С. 39–47.*
6. *Кушнаренко Н. М. Фундатор бібліотечної освіти в Україні / Н. М. Кушнаренко // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. — Х., 2000. — Вип. 2. — С. 110–123.*
7. *Майборода А. А. Харьковский библиотечный институт / А. А. Майборода // Библиотекарь. — 1956. — № 4. — С. 32–34.*
8. *Троїцька О. Бібліотечний факультет ВУІКО в 1933–34 році / О. Троїцька // Бібліотека у соц. будівництві. — 1934. — № 9. — С. 17–21.*
9. *Фридьєва Н. Подготовка библиотечных кадров на Украине: [библиотечное отделение института политпросвета в Харькове] / Н. Фридьєва // Красный библиотекарь. — 1930. — № 10. — С. 42–45.*
10. *Хавкина А. Б. О профессиональной подготовке библиотечкарей / А. Б. Хавкина // Третий съезд русских деятелей по техническому и профессиональному образованию в России. — СПб., 1904. — С. 1–16.*
11. *Харківська державна академія культури : до 75-річчя з дня заснування / В. М. Шейко та ін. — Х. : ХДАК, 2004. — С. 65–93.*
12. *Харьковский государственный институт культуры, 1929–1979 / под ред. А. А. Оприщенко. — Х. : Вища школа, 1979. — 72 с.*

Надійшла до редакції 15.09.2009 р.

УДК 002+(651.9:004)

А. Я. ФІЛІПОВА

**СПЕЦІАЛЬНІСТЬ «ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО ТА
ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ» У ХАРКІВСЬКІЙ
ДЕРЖАВНІЙ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ:
ПРІОРИТЕТИ НАВЧАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Розглядаються головні напрями спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» у ХДАК та перспективи розвитку спеціалізацій на факультеті ДІД. Аналізується зміст навчального процесу на факультеті; головні професійні

компетенції студентів; пріоритетні напрями навчання: інформаційна та інформаційно-аналітична діяльність; перспективні магістерські програми.

Ключові слова: спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність», професійні компетенції, інформаційна діяльність, інформаційно-аналітична діяльність, магістерські програми.

Рассматриваются основные направления специальности «Документоведение и информационная деятельность» в ХТАК и перспективы развития специализаций на факультете ДИД. Анализируется содержание учебного процесса на факультете; основные профессиональные компетенции студентов; приоритетные направления обучения: информационная и информационно-аналитическая деятельность; перспективные магистерские программы.

Ключевые слова: специальность «Документоведение и информационная деятельность», профессиональные компетенции, информационная деятельность, информационно-аналитическая деятельность, магистерские программы.

Main directions of speciality «Documentation and information activity» in KhSAC and the prospects of development of specializations at the faculty DIA are considered. Content of educational process on the faculty is analysed. Main professional jurisdictions of students; priority directions of studies: informational and informational and analytical activity; perspective programs of master's degrees are analysed.

Key words: speciality «Documentation and information activity», professional jurisdictions, informational activity, informational and analytical activity, programs of master's degrees.

У контексті інформатизації українського суспільства все актуальнішою стає підготовка висококваліфікованих фахівців у сфері документальних комунікацій та інформаційно-аналітичної діяльності, що є пріоритетними напрямками навчання для спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» Харківської державної академії культури (ХДАК). Така спеціальність є важливою та затребуваною вимогою сучасного суспільства для забезпечення будь-якої галузі та особливо управлінської сфери — відповідною інформаційною інфраструктурою. На ринку праці поширюється коло посад, яким відповідають професійні якості випускників з документно-інформаційного напряму діяльності. Підтвердженням є багаторічний досвід підготовки та працевлаштування фахівців цієї спеціальності всіх рівнів: бакалавр-спеціаліст-магістр на факультеті документознавства та інформаційної діяльності Харківської державної академії культури.

У чому полягає специфіка «харківської школи» з «документознавства та інформаційної діяльності»? [1]. По-перше, мотивацією вибору найчастіше стає усвідомлення актуальності, корисності для суспільства та певної

«універсальності» обраної спеціальності, а також бажання добре опанувати комп'ютер та Інтернет не в інженерно-технічному напрямі навчання, а в напрямі користувачького підходу до опанування комп'ютерних систем (на рівні кваліфікованого користувача) плюс супроводження процесу навчання гуманітарно-культурологічними дисциплінами. Слід додати, що студенти відзначають загальну позитивну атмосферу на факультеті: творчості та вибірковості навчання, доброзичливості й демократичності взаємовідносин викладач-студент.

Головною ж відмінністю від інших, на нашу думку, є насичення змісту та форм документно-культурологічного навчання дисциплінами з комп'ютерних та Інтернет-технологій, які є сучасним інструментарієм документальних комунікацій на ринку праці, що спрямовано на вільну адаптацію випускників до гідного працевлаштування. Йдеться про комплексну гуманітарно-комп'ютерну підготовку студентів, що дозволяє їм по закінченні працювати фахівцями інформаційно-діловодської сфери діяльності, і одночасно бути кваліфікованими користувачами персонального комп'ютера: в кадрових і архівних підрозділах різних організацій та установ; в інформаційно-аналітичних службах управлінських структур та органів державної влади, в інформаційних центрах науково-освітньої сфери, інформаційно-рекламних та інформаційно-патентних структурах, інших інформаційно-документних підрозділах організацій.

Таким чином, наш випускник має можливість вибору певного напрямку діяльності, яка передбачувана предметною галуззю спеціальності: діловодсько-кадровою, організаційно-управлінською, інформаційно-аналітичною (референтською, консультаційною). Водночас є можливість успішно адаптуватися практично до будь-якої сфери соціальної діяльності, де необхідними вимогами є професійне опрацювання інформації та документів засобами сучасних інформаційних технологій, зокрема: інформаційний пошук і моніторинг на базі ресурсів Інтернету за конкретними запитами; аналітико-синтетична переробка документів й інформації, і підготовка відповідних аналітичних оглядів і рефератів; формування інформаційних ресурсів установи (електронних продуктів (баз даних, електронних архівів) та електронних послуг) тощо.

Останніми роками до нас звертаються керівники різних державних та комерційних установ м. Харкова з проханням направити студентів на практику або пропонують місця працевлаштування, і це слід визнати як підтвердження своєчасності та конкурентоспроможності нашої спеціальності її на ринку праці.

Підготовка фахівців за спеціальністю «Документознавство та інформаційна діяльність» для східного і південного регіонів України започаткована саме в нашому вищому навчальному закладі — в Харківському державному інституті культури, спочатку в складі бібліотечного факультету (1995/96 н.р.), а з 1999 р. — у межах самостійного факультету з назвою зазначеної спеціальності. У певні періоди розвитку цієї спеціальності до 1999 р. відомі викладачі інституту опікувалися організацією спеціальності,

це: проф. Н. М. Кушнарєнко, проф. Г. Г. Асєєв, доц. І. Г. Бондалєтов, доц. Г. П. Терєнтєєва, ст. викл. О. П. Щєрбїнїна.

Зазначимо, що це був новий напрям культури і вочевидь — оригінальний та корисний для активізації процесів інформатизації соціокультурної сфери України. Він органічно поєднує гуманітарний та інформаційно-комп'ютерний аспекти навчання і має конкретну мету — сформувати кваліфікованих менеджерів інформаційно-документного забезпечення діяльності закладів будь-якої галузі на базі сучасної комп'ютерної та телекомунікаційної технології.

Перші випускники факультету знайшли своє місце на вітчизняному ринку праці в таких сферах, як: Харківська державна адміністрація та районні держадміністрації міста й області; Управління культури Харківської обласної адміністрації, у сфері менеджменту послуг; у рекламну агенцію; у науково-дослідних установах; у банківській сфері; в ЗМІ, в архівах та бібліотеках; у сфері Інтернет-реклами та Інтернет-адміністрування тощо.

У своєму розвитку факультет мав певні досягнення, зокрема відчутними вони були у 2003/2004 навчальному році, коли на факультеті навчалось більше 500 студентів, які мали можливість одержати диплом бакалавра, спеціаліста та магістра на денному та заочному відділеннях. У цей період заочне відділення як окремий відділ функціонувало в м. Сімферополь (Крим); на факультеті діяли Курси підвищення кваліфікації для безробітних (сумісно з Обласним центром зайнятості). Факультет став базовим в Україні за цією спеціальністю в напрямі проведення стажування та підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів на випускових кафедрах.

Сучасний навчальний процес на факультеті підпорядкований державним вимогам до змісту професійних компетенцій та компетентності зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» [2]. Як головні загальнопрофесійні компетенції назвемо: здатність використовувати знання, уміння й навички в галузі теорії й практики управління інформацією та документообігом у будь-якій установі; здатність планувати й реалізувати відповідні заходи в інформаційно-документній сфері; знання правових основ і законодавства України в галузі інформатизації суспільства та документального забезпечення сфери управління й інших галузей; здатність до ділових комунікацій у професійній сфері, навички роботи в команді та ін.

Слід наголосити, що особливе значення мають гармонійно збалансовані компетенції: інформаційна, комунікаційна та культурна, які слід розглядати, на нашу думку, для даної категорії фахівців як професійні: і загальні, і спеціалізовані одночасно. Пояснимо цю тезу. Вимоги до формування здатності фахівця з документознавства та інформаційної діяльності використовувати знання, вміння та навички інформаційного пошуку й моніторингу в мережі Інтернет, опрацювання документальної інформації реалізуються в процесі навчання через комплекс різних фахових навчальних дисциплін. Причому серед пріоритетних професійних умінь фахівця-користувача комп'ютерних систем та мережі Інтернет мають бути як

інформаційна та комунікаційна, так і культурно-етична компетенція. Тобто фахівцеві має бути притаманна інформаційна компетенція, в якій реалізовано вміння самостійно шукати, аналізувати, відбирати необхідну інформацію (документальну інформацію), організувати її, перетворювати, зберігати та передавати інформацію, яка може функціонувати на будь-яких носіях (паперових та електронних). Комунікаційна компетенція — це не тільки знання мов та засобів ділової взаємодії між користувачами мережі на відстані, а й знання форм та засобів передачі телекомунікаційних послуг (сервісів, технологій) для реалізації ділового спілкування. Водночас конче необхідною є культурно-етична компетенція, яка охоплює знання та навички морально-етичних і правових норм поведінки в комп'ютерно-мережевому просторі як для всіх суб'єктів інформаційного суспільства, так і для усвідомленого їх використання фахівцями сфери інформаційно-документної діяльності. Таким чином, фахівці мають набути саме такі професійні компетенції у сфері інформаційно-документальних комунікацій.

Пріоритетним напрямом предметної галузі зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» для нашого факультету є інформаційно-аналітична діяльність (референтська, консультаційна); поряд з ним існують й інші напрями: діловодсько-кадрова й організаційно-управлінська діяльність. У межах блоку інформаційно-аналітичної діяльності можна виокремити такі головні спеціалізовано-професійні компетенції, як: знання й уміння в галузі теоретичних основ інформатики й практичного використання комп'ютерних технологій; навички роботи з комп'ютером на рівні користувача, уміння використовувати інформаційні технології для вирішення практичних завдань в інформаційно-документній галузі; здатності опанувати методи та засоби інформаційної аналітики, проводити інформаційний моніторинг на базі ресурсів Інтернет за конкретними запитами, аналітико-синтетичну обробку документів та інформації, готувати відповідні аналітичні огляди та реферати; здатність використовувати уміння й навички щодо формування інформаційних ресурсів установи, зокрема з використанням засобів комп'ютерних та Інтернет-технологій (електронних продуктів та послуг) тощо.

Таким чином, фахівці з документознавства та інформаційної діяльності на освітньому рівні свого становлення мають опанувати необхідний перелік компетенцій різного класу, перш за все — професійні, і отримати їх підтвердження через присвоєння відповідної кваліфікації. У подальшому, на етапі працевлаштування, це допоможе їм самостійно застосовувати окремі елементи знань і умінь, поєднувати їх залежно від конкретної ситуації або проблеми, і насамкінець стати «професіоналами» в різних інформаційно-документних підрозділах.

Головними напрямками працевлаштування випускників є інформаційна та інформаційно-аналітична діяльність [3]

Інформаційна діяльність узагалі є невід'ємною частиною всіх сфер суспільного життя. Вона має певні цілі та завдання, для реалізації яких існують конкретні засоби, що сприяють отриманню необхідних результатів. У нашій державі існують спеціальні інформаційні установи, що складають

систему інформаційного забезпечення користувачів документальною інформацією універсального, галузевого, проблемно-тематичного змісту. Інформаційна діяльність охоплює всі галузі науки, освіти, виробництва, а також економіку, політику, культуру, техніку, природознавство тощо. Інформаційна діяльність у сучасних умовах інформатизації суспільства дійсно інтегрувала майже в усі сфери соціального життя, але ж не розчинилася, а набула нового рівня — технологічного й інтелектуального. Отже, вона є не тільки окремою функцією суспільства, а й складовим елементом людського життя.

Нині, на наш погляд, в Україні сформовано три основні галузеві напрями в підготовці інформаційних кадрів:

- інформаційно-економічний (економіка, організація і управління інформаційною діяльністю);
- інформаційно-технічний (технологічне, програмне й апаратне забезпечення інформаційної діяльності);
- інформаційно-гуманітарний (аналітико-синтетична обробка інформації, її пошук, розповсюдження; підготовка інформаційних продуктів та здійснення інформаційних послуг, зокрема засобами комп'ютерних та Інтернет-технологій; підтримка та лінгвістичне забезпечення інформаційних систем і баз даних).

Уточнимо третій напрям, який в Україні представлений навчальною спеціальністю «Документознавство та інформаційна діяльність» у напрямі галузі Культура, що можна віднести до особливостей сучасного розвитку інформаційної діяльності в нашій країні. І це свідчить, з одного боку, про актуальність інформаційної науково-практичної діяльності в гуманітарній сфері (бібліотечно-бібліографічній, архівно-діловодській, філологічній і лінгвістичній галузях), з іншого боку, про розвиток інтеграційних тенденцій науково-інформаційної діяльності не тільки з економічними і технічними науками, але і з гуманітарними.

Слід зазначити, що навчальна спеціальність у такому сполученні — Документознавство та інформаційна діяльність — є тільки в Україні, в той час, як у Росії існує спеціальність «Документознавство та документаційне забезпечення управління», а власне інформаційна діяльність об'єднана з бібліотечною як бібліотечно-інформаційна діяльність. У США інформаційна діяльність також об'єднана з бібліотечною в назві навчальної спеціальності, але ж в американській освітній системі розвинута варіативність навчання: можна вибрати навчання на будь-якому освітньому рівні: магістра або кандидата/доктора наук (PhD) — тільки по інформаційних науках або інформатиці (окремо від комплексної спеціальності), аналога чому ще немає ані в Україні, ані в інших пострадянських державах.

Щодо змістовної структури інформаційної діяльності як практичної діяльності, то згідно з досвідом викладання аналогічних навчальних дисциплін та з урахуванням законодавчих матеріалів, перш за все Закону України «Про інформацію», розділу II Інформаційна діяльність¹, та інших

¹ <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2657-12>

матеріалів, функціональними складовими інформаційної діяльності є такі: організація діяльності інформаційних установ; управління інформаційною діяльністю; інформаційний менеджмент; економіка та маркетинг в інформаційній діяльності; інформаційний маркетинг; інформаційне обслуговування; інформаційне забезпечення інтелектуальної власності; інформаційне право; інформаційна етика; автоматизація та комп'ютеризація інформаційної діяльності.

Інформаційно-аналітична діяльність (ІАД) має багато тлумачень, якщо її розглядати в різних аспектах. Наприклад, її синонімом вважають інформаційну аналітику.

Інформаційний підхід до ІАД дозволяє відносити її до напряму інформаційної діяльності, зокрема трактувати як комплексну інформаційну діяльність, що застосовує засоби та методи науково-інформаційної діяльності й інформатики. Дослідження змісту ІАД з точки зору аналітичної роботи надає іншого акценту ІАД, яку трактують як творчу аналітичну діяльність, призначену для оцінювання інформації і підготовки прийняття рішень; як сукупність процесів семантичної обробки даних, у результаті чого розрізнені дані перетворюються на закінчену інформаційну продукцію -аналітичний документ. Однак зазначимо, що чіткий поділ між двома цими складовими (видами) ІАД є досить умовним і можливим виключно на рівні абстрагування, в теоретичній площині.

Зазначимо, що теоретичною базою інформаційної складової ІАД є головні положення науково-інформаційної діяльності (НІД) та наукової інформатики. Процес інформаційно-аналітичної діяльності складається з таких компонентів: організаційний; методичний; інформаційний; комунікаційний; формулювання висновків і пропозицій.

Перспективи розвитку спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» пов'язані з перспективами розвитку Академії й спрямовані на:

- активізацію науково-методичної діяльності факультету, зокрема розробку та друк навчальних посібників і підручників за фаховими напрямками діяльності; участь у держбюджетних НДР та в міжнародних професійних проєктах з європейськими навчальними закладами;
- упровадження інноваційних технологій та методик у навчальний процес факультету, зокрема розширення підготовки електронних навчальних посібників та методичних матеріалів з тестовою формою контролю знань — для вдосконалення самостійної роботи студентів; з елементами технологій дистанційного навчання — для студентів заочної форми навчання.

Особливе значення для розвитку спеціальності має розробка варіативних професійних магістерських програм відповідно до нових перспективних спеціалізацій:

- МАГІСТЕРСЬКА ПРОГРАМА, 1 (*академічна*)

«Теорія та історія документознавства та гуманітарної інформатики». Кваліфікація: документознавець-дослідник; викладач.

- МАГІСТЕРСЬКА ПРОГРАМА, 2 (*професійна, прикладна*)
«Управління документно-інформаційними системами».

Кваліфікація: документознавець-менеджер інформаційних систем; викладач.

- МАГІСТЕРСЬКА ПРОГРАМА, 3 (*професійна, прикладна*)
«Інформаційне забезпечення архівних установ».

Кваліфікація: документознавець-архівіст; викладач.

- МАГІСТЕРСЬКА ПРОГРАМА, 4 (*професійна, прикладна*)
«Науково-інформаційна та патентна діяльність».

Кваліфікація: документознавець-патентознавець в інформаційній діяльності; викладач.

- МАГІСТЕРСЬКА ПРОГРАМА, 5 (*професійна, прикладна*)
«Інформаційно-аналітична діяльність».

Кваліфікація: документознавець-інформаційний аналітик; викладач.

Узагалі ж освітньо-кваліфікаційний рівень магістра з документознавства та інформаційної діяльності має спрямувати студента на відповідність галузі професійної діяльності — гуманітарна (соціальна) інформатика в системі наукового знання та практичної діяльності, а також у системі професійної освіти. Магістр документознавства та інформаційної діяльності орієнтований виконувати професійну діяльність по таких напрямках, як: науково-дослідницька; навчально-педагогічна; науково-методична; експертно-консультаційна; організаційно-управлінська; інформаційно-аналітична.

Студенти — випускники спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» — здатні успішно інтегрувати в сучасне інформаційне суспільство, маючи необхідні професійні компетенції, набуті на факультеті документознавства та інформаційної діяльності в Харківській державній академії культури.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Філіпова А. Я. Факультет документознавства та інформаційної діяльності Харківської державної академії культури запрошує абітурієнтів на навчання / А. Я. Філіпова // Вісті Дергаївщини — 2009. — 28 берез.
2. Філіпова А. Я. Професійні компетенції фахівців з документальних комунікацій: освітній аспект / А. Я. Філіпова // Вісн. Кн. палати. — К., 2009. — С. 25–28.
3. Філіпова А. Я. Інформаційна діяльність як фахова навчальна дисципліна: змістовний аналіз / А. Я. Філіпова // Вісн. Кн. палати. — 2005. — № 2. — С. 29–30.
4. Филиппова А. Я. Проблемы и перспективы развития образования в сфере информационной деятельности в Украине / А. Я. Филиппова // Построение информационного общества: ресурсы и технологии : тезисы докладов и информ. материалы XI междунар. науч.-практ. конф. — К. : УкрИНТЭИ, 2005. — С. 55–60.
5. Філіпова А. Я. Гуманітарій з комп'ютером / А. Я. Філіпова // Слобода. — 2004. — № 59 — 23 июля. — С. 11.

6. Філіпова А. Я. Перспективна спеціальність у підготовці фахівців інформаційно-документної сфери України / А. Я. Філіпова // Вісн. Кн. палати. — 2003. — №10. — С.29–31.

Надійшла до редколегії 18.09.2009 р.

УДК 316.722

В. Ю. СТЕПАНОВ

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Проаналізовано інформаційну культуру як найважливішу універсальну категорію сучасного інформаційного суспільства.

Ключові слова: інформаційна культура, інформаційне суспільство, комп'ютерна грамотність, комп'ютерна культура.

Проанализирована информационная культура как важнейшая универсальная категория современного информационного общества.

Ключевые слова: информационная культура, информационное общество, компьютерная грамотность, компьютерная культура.

Passing of information is analysed to the digit of major universal categories of modern informative society — informative culture.

Key words: informative culture, informative society, computer literacy, computer culture.

Зміни, що характеризують нинішній етап розвитку цивілізації, докорінно відрізняються від тих, що відбувалися в минулому. Їм властиві: безперервність, стрімкість, тенденція до прискорення, глобальність. Для всіх членів суспільства зростає необхідність постійного занурення в нові інформаційні потоки, відновлення знань, підвищення кваліфікації, опанування нових видів діяльності. Гігантські обсяги накопичених інформаційних ресурсів не сприятимуть вирішенню проблем, які постають перед людиною й суспільством, якщо суспільство не усвідомить глобальної значимості феномену інформаційної культури. Цим визначаються актуальність та особлива важливість ролі інформаційної культури в сучасному інформаційному суспільстві.

Метою статті є аналіз, виникнення та роль інформаційної культури в інформаційному суспільстві.

Основними факторами, що визначили виникнення феномену інформаційної культури, стали: перехід інформації до розряду найважливіших універсальних категорій суспільного розвитку; зростання обсягів інформації, інформатизація суспільства, розвиток інформаційної техніки й технології; становлення інформаційного суспільства [8]. Інформація